

❖ Kršitve avtorske pravice v reviji Jana

Kršitve avtorske pravice v reviji Jana

Praktična naloga: primer kršitve komunikacijskih pravic

Predmet: **KOMUNIKACIJSKE PRAVICE**

Nosilka: **prof. Sandra Bašič-Hrvatini**

Študentka: **Nina Jere**

Smer: **DVOPREDMETNO NOVINARSTVO**

Ljubljana, 21.5.2001

I. VSEBINSKA OPREDELITEV KRŠITVE

Številni časopisi in revije se zaradi pomanjkanja originalnih člankov odločajo za objavo člankov iz tujih časopisov in revij. Še posebej je ta problem očitno pri temah, ki so povezane s svetom filmskih in glasbenih zvezd, saj naši medij ponavadi nimajo dovolj denarja, da bi svojim novinarjem omogočili dostop do virov informacij.

Po drugi strani pa se v resnejših medijih odločajo za objavo tujih člankov tudi zaradi teme, ki je zanimiva ali relevantna za našo javnost ali pa nam s tem ponudijo drugačen pogled na določeno temo ali razpravo. Z objavo tujih člankov s veda ni nič narobe, če se uredništvo medija (ponavadi so to tiskani mediji) obnaša korektno in ob članku zapiše njegov vir ter poskrbi, da so upoštevane avtorske pravice in avtorju izplačan njegov honorar ali nekakšno nadomestilo.

V reviji Jana, št. 20, z dne 15. 5. 2001, na straneh 45, 46 in 47 v rubriki Sveta široke ceste objavljajo dva članka, Popkavnica v banki in Čarovnice so spet med nami, ki sta nepodpisana, zraven pa so objavljene tudi fotografije brez im na avtorja ali vira. Poleg tega na straneh 48 in 49 ob članku o modi objavljajo fotografije, ki nimajo navedenega avtorja.

V prvem članku, Popkavnica v banki, govorijo o novih medicinskih metodah ustvarjanja "banke novorojenčkovih celic" v Italiji. Tudi zdravnica, ki o temi govori, in drugi nastopajoči so Italijani, zato domnevam, da je tekst iz italijanske revije. Tudi drugi tekst, čeprav govori o obujanju čarovništva v Ameriki, je najbrž iz italijanske revije, saj pogosto omenjajo italijanske knjige in italijanske primere čarovništva. Fotografije v tretjem članku po vsej verjetnosti izvirajo iz različnih modnih revij.

II. PRAVNA ARGUMENTACIJA KRŠITVE

Po definiciji je avtorska pravica avtorjev monopol nad izkoriščanjem avtorskega dela in nad določenimi oblikami razpolaganja s primerki avtorskega dela. Področje zaščite in izkoriščanja avtorskih pravic je v Republiki Sloveniji urejeno Zakonu o avtorski in sorodnih pravicah.

Avtor je torej oseba, ki neko delo ustvari. To delo je lahko v različnih oblikah, za naš primer pa sta posebej pomembni pisana oblika (članek) in fotografsko delo. Poleg tega se šteje kot avtorsko delo tudi prevod, vendar z določenimi omejitvami.

Avtorske pravice delimo na materialne in moralne. Pri materialnih gre za uporabo dela v telesni obliki (zlasti pravica reproduciranja), za uporabo dela v netelesni obliki, za uporabo dela v spremenjeni obliki in uporaba primerkov avtorskega dela, ki obsega 2 pravici: pravico distribuiranja in pravico dajanja v najem. Pri moralnih avtorskih pravicah pa govorimo o pravici do prve objave, pravici priznanja avtorstva, pravica spoštovanja dela in pravica skesanja.

Pri obeh kršitvah je šlo za kršitve moralne avtorske pravice, saj nikjer niso navedeni avtorji. Tudi v primeru prevoda je prevajalec dolžan upoštevati moralno avtorjevo pravico do priznanja avtorstva, hkrati pa se ima pravico tudi sam podpisati, saj je prevod njegovo avtorsko delo.

Tako 7. člen ZASP pravi:

(1) Prevodi, priredbe, aranžmaji, spremembe in druge predelave prvotnega avtorskega dela ali drugega gradiva, ki so individualna intelektualna stvaritev, so samostojna avtorska dela.

(2) S predelavo iz prejšnjega odstavka ne smejo biti prizadete pravice avtorja prvotnega dela.

V primeru fotografije pa je šlo tudi za kršenje materialne avtorske pravice, saj so reproducirali avtorsko delo brez privolitve avtorja ali nosilca materialnih avtorskih pravic.

Uredništvo se tudi nikakor ne bi moglo izgovarjati, da zaradi tujih avtorjev Zakon o avtorski in sorodnih pravicah ne velja, saj imamo z Italijo (od koder domnevam, da izhajata članka) podpisan bilateralni sporazum o režimu varstva avtorskih pravic, poleg tega pa je Slovenija tudi podpisnica številnih mednarodnih konvencij o avtorski in sorodnih pravicah.

Kršeni sta bili torej moralna avtorska pravica do priznanja avtorstva in materialna pravica do uporabe dela v telesni obliki oz. pravica reproduciranja.

Poleg tega vsebinske omejitve avtorske pravice, posebej del o zakonitih licencah, pravijo: "Brez prenosa materialnih pravic, vendar ob plačilu ustreznega nadomestila je dopustno reproduciranje avtorjevega dela v učbenikih, namenjenih za pouk ter reproducirati v periodičnem tisku aktualne članke iz takega tiska, razen če avtor tega ni izrecno prepovedal." Hkrati pa je treba tudi "v primerih iz prejšnjih odstavkov navesti vir in avtorstvo dela, če je navedeno na uporabljenem delu."

Avtorji določene vrste avtorskih del se lahko interesno povežejo in na državni ravni ustanovijo kolektivno organizacijo. Tašna organizacija potem lahko kolektivno uveljavlja avtorske pravice in med drugim zagotavlja pobiranje in zterjavo nadomestil od uporabe avtorskih del. Ta nadomestila lahko izterja med drugim tudi v naših dveh primerih:

-ponatis aktualnih člankov v dnevnem in periodičnem tisku in

-reproduciranje likovnih del, fotografij, načrtov in skic v dnevnem in periodičnem tisku.

Glede sodnega varstva bi v tem primeru upravičenci lahko zahtevali objavo sodbe na stroške kršilca v javnih glasilih v obsegu in na način, ki ga določi sodišče. Hkrati pa bi lahko avtorji zahtevali denarno odškodnino.

III. PREDLOG REŠITVE KRŠITVE

Glede na to, da so v reviji Jana povsod drugod opazno napisani avtorji tako člankov kot fotografij, menim, da v njihovem primeru ne gre za malomarnost, ampak za namerno kršenje Zakona o avtorski in sorodnih pravicah.

Ta problem bi se dal rešiti z neke vrste pogodbo, kot jo ima npr. Mladina z The Economistom, ki bi reviji Jana dopuščala objavo člankov in fotografij določenih (italijanskih) revij. Najbolj zanimivo pri tej kršitvi je, da je bil drugi članek (o čarovnicah) verjetno že sam prevzet in predelan po članku iz New York Timesa ("... po ocenah New York Timesa ..."), vendar pa iz ostanka članka ni razvidno, ali je bila upoštevana avtorska pravica ali ne. Tako pravzaprav morda že iz

(italijansk ga) izvirnika ni bilo jasno razvidno, kdo je pravzaprav avtor, še posebej če so tudi tam kršili avtorske pravice.

Prav tako sem prepričana, da taka pogodba še ne obstaja, saj bi v tem primeru morali objaviti tudi avtorje ali vir člankov in fotografij (v primeru, da avtorstvo iz samega originala ni razvidno), tako kot to vidno napišejo v Mlad ni.

Številni fotografi se povezujejo v razne fotografske agencije (pr. Buenos Dias), ki potem za določeno nadomestilo ponuja tiskanim medijem fotografije iz svoje zbirke. Tako bi se lahko pri reviji Jana odločili za to pot, namesto da "krad jo" fotografije iz tujih revij.

Dejstvo pa je, da so fotografije, še posebej modne zelo zaželeno blago, hkrati pa zaradi hitrih sprememb v modi tudi hitro zastarajo. Številni modni fotografi za svoja dela zaračunavajo visoka nadomestila, zato se manjše revije večkrat zatečejo k takim nelegalnim akcijam, saj drugače ne bi mogle pridobiti fotografij, zanimivih za svoje občinstvo. Morda ne bi bilo napačno, če bi se tudi modne revije združile v nekakšno interesno skupino, kjer bi bil pretok teh fotografij bolj pros , hkrati pa bi lahko zagotavljali avtorjeve moralne pravice. Nadomestila pa bi recimo plačevali glede na velikost naklade ali odstotek uporabljenih fotografij.

IV. LITERATURA

15. 5. 2001. Čarovnice so spet med nami. JANA, št. 20. str.46-47

15. 5. 2001. Popkovnica v banki. JANA, št. 20. str. 46

J. P.: Poletje pod nogami. JANA, št.20. 15. 5. 2001. str. 48-49

Repanšek, Jaka, univ. dipl. prav. spec.: Avtorska in sorodne pravice. Gradivo za vaje. FDV. Ljubljana, februar 2001.

Zakon o avtorski in sorodnih pravicah. www.novinar.com